

Terénní praktikum/cvičení z fyzické geografie – ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA

Výstupy z jednotlivých aktivit odevzdejte po skupinách, tak jak jste pracovali společně v terénu. Protokol odevzdejte v elektronické podobě do odevzdáárny v ISu, mapování krajiny v papírové podobě do poštovní přihrádky dr. Šulc Michalkové v přízemí budovy 5.

TERMÍN ODEVZDÁNÍ: 29. září

ZPĚTNÁ VAZBA, PŘIPOMÍNKY: do 2.10.

TERMÍN UDĚLENÍ ZÁPOČTU: po odevzdání protokolu a jeho kontrole, případně po vypořádání připomínek vyučujících

Závěrečná zpráva bude obsahovat následující položky:

1. FLUVIÁLNÍ GEOMORFOLOGIE, HYDROLOGIE

- příčné profily (nivelační přístroj)
  - podélný profil (totální stanice)
  - zrnitost splavenin:
    - pebble count
    - sítování
  - geomorfologická skica koryta
  - měření průtoku (flowtracker)
- ### 2. PŮDNÍ SONDY
- ### 3. MAPOVÁNÍ KRAJINY

Požadované výstupy k jednotlivým úkolům:

FLUVIÁLNÍ GEOMORFOLOGIE, HYDROLOGIE

• **Příčný profil**

1. Vykreslete zaměřené příčné profily. **Podle toho, kolik jste jich jako skupina měřili. Myslím, že letos stihla každá skupina změřit jeden.**
2. Změřte plochu jejich průtočného profilu S (m²).
3. Změřte délku jejich omočeného obvodu O (m).¹
Plochu průtočného profilu a délku omočeného obvodu stanovte v ArcGIS jako plochu polygonu, resp. délku linie. Případně je změřte planimetrem (k dispozici v mapovně) a odpichovátkem.
4. Vypočítejte jejich hydraulický poloměr podle vztahu: $R = S/O$; v krátkém textovém popisku vysvětlete, co vyjadřuje hydraulický poloměr a k čemu se používá v hydrologii či geomorfologii.

• **Podélný profil**

1. Vykreslete průběh podélného profilu (x-ová osa vzdálenost, y-ová osa nadmořská výška), dále vypočítejte podélný sklon dna koryta a vyjádřete ho v ‰. K výpočtu použijte následující vztah: $s = 1000(v/l)$
 s ... sklon korytového dna (‰)
 v ... převýšení mezi začátkem a koncem měřeného úseku (m)
 l ... délka měřeného úseku (m)

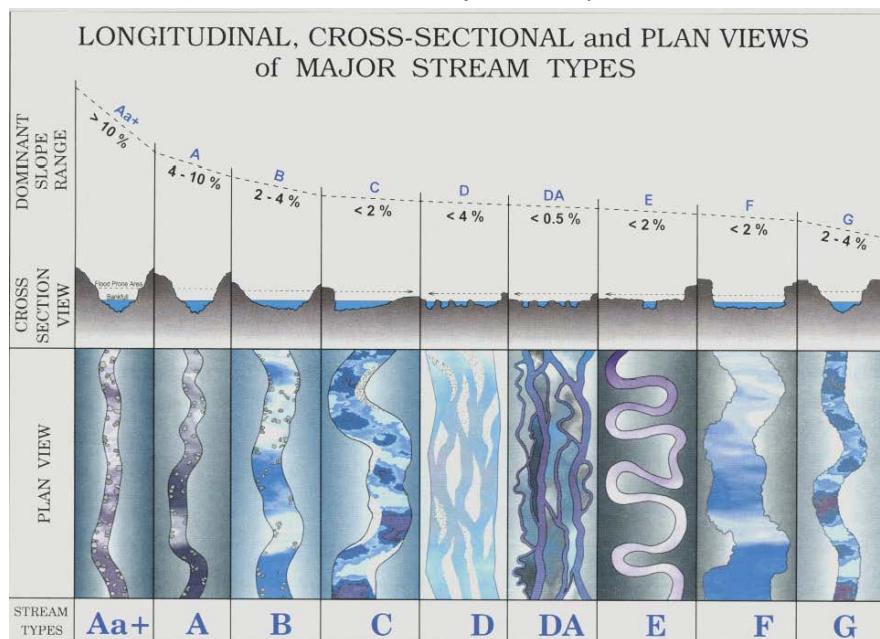

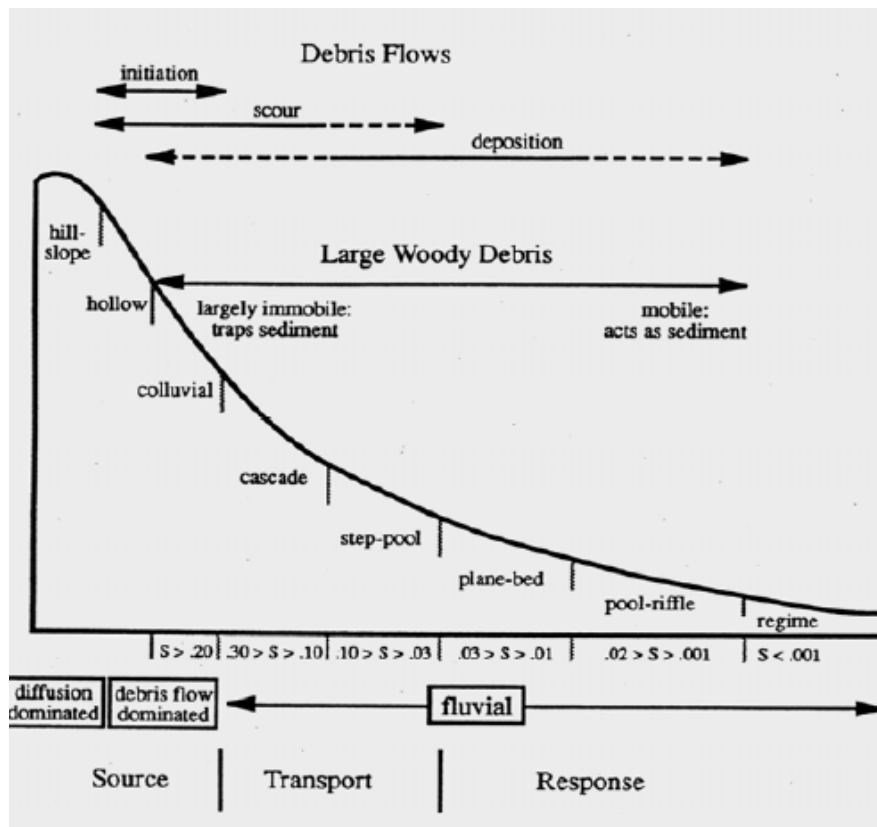
¹ Délka styku vody s pevnými okraji koryta (dnem a břehy) v průřezu kolmém na směr toku.

Stažená data z totální stanice jsem nahrál do učebních materiálů v ISu. Najdete tam soubory ve formátu .txt, ale i přímo export do formátu .shp pro ArcGIS. Případně použijte svůj zápis měření z terénu.

Celkovou délku úseku i vzdálenosti mezi zaměřovanými body zjistíte jako délku linie (resp. dílčích segmentů linie) v ArcGIS. Začátek profilu (horní konec) umístěte do nadmořské výšky podle toho, kde jste začínali. Nadmořskou výšku začátku profilu si odečtete z Digitálního modelu reliéfu 5G, který je přístupný přes aplikaci „Analýzy výškopisu“ na Geoportálu Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního.

2. Krátce slovně zhodnoťte, jak sklon koryta ovlivňuje geomorfologické a hydrologické charakteristiky vodních toků. Nechejte se inspirovat geomorfologickými klasifikacemi koryt podle Rosgena (1994) a Montgomeryho a Buffingtona (1997), ve kterých sklon podélného profilu hraje důležitou roli. (viz schémata níže, zdrojové články máte v učebních materiálech v ISu)

- **Pebble count (zrnitost dna)**

1. Máte k dispozici 100 hodnot osy b valounů změřených šuplerou cikcak korytem (Wolmanova metoda)
2. Vykrešlete zrnitostní křivku (jedná se o čáru kumulovaných relativních četností; osa x: velikost zrna (mm), logaritická, osa y: procenta). Příklad zrnitostní křivky viz níže.
3. Dále budete porovnávat svoje měření velikosti valounů s ostatními skupinami. Cílem je zjistit, zda různé měřicí skupiny (různí operátoři) dosahují ve stejném úseku toku stejného výsledku (tzn., zda jsou měření reprodukovatelná při změně operátora). **Svoje měření vložte do poskytovny v ISu, aby byla přístupná i pro další skupiny. (Případně si to nasdílejte jiným způsobem)**
4. Pro každých 100 hodnot zvlášť (pro měření každé skupiny) zjistěte, zda má soubor normální rozdělení (použijte např. Kolmogorov-Smirnovův test).
5. Otestujte stejnorodost (homoskedasticitu) souborů.
6. Pokud prokážete normalitu dat u všech souborů i jejich stejnorodost, tak proveďte vzájemné porovnání souborů pomocí parametrické ANOVY. Pokud libovolná z podmínek nebude splněna, tak použijte k porovnání čtyř souborů neparametrickou ANOVU (Kruskal-Walisovu). Grupovací proměnná jsou čísla skupin, závislá proměnná jsou velikosti b osy valounů.
7. Odpovězte na otázku, zda se měření jednotlivých skupin vzájemně (statisticky významně) odlišují či nikoliv. Pokud zjistíte rozdíly mezi skupinami, tak napište krátké zdůvodnění (cca 1/4 strany), z čeho mohou tyto rozdíly vyplývat.

- **Sítování (bodově odebraný objemový vzorek ze dna)**

1. Uveďte celkovou hmotnost sítovaného vzorku a hmotnosti jednotlivých zrnitostních frakcí. Vyjádřete relativně (v %) podíl jednotlivých zrnitostních frakcí.

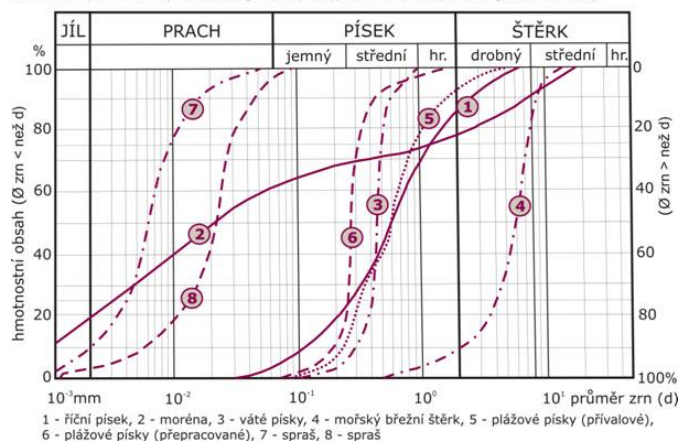
2. Vypočítejte efektivní průměr zrna podle vztahu: $d_e = \frac{\sum d_i \cdot p_i}{100}$
 d_i ... aritmetický průměr mezních velikostí dané frakce, tak např. pro frakci jemný štěrk (granule) v intervalu 2 až 4 mm je d_i rovno 3 mm.
 p_i ... procentuální obsah dané frakce z celkové hmotnosti vzorku.
 Podle vypočítané efektivní velikosti zrna uveďte, do jaké zrnitostní třídy podle Udden/Wenworthovy škály síťovaný vzorek spadá. Tabulka s Udden/Wenworthovou škálou viz níže.
3. Vykreslete zrnitostní křivku (jedná se o čáru kumulovaných relativních četností; osa x: velikost zrna (mm), logaritmická, osa y: procenta). Příklad zrnitostní křivky viz níže.
4. Porovnejte střední průměry zrna a zrnitostní křivky z pebble countu a síťování. Nakolik se liší substrát (podpovrchový sediment) od krycí vrstvy?

Udden/Wenworthova zrnitostní škála

Millimeters (mm)	Micrometers (μm)	Phi (φ)	Wentworth size class	Rock type
4096		-12	Boulder	Conglomerate/Breccia
256		-8	Cobble	
64		-6	Pebble	
4		-2	Granule	
2		-1	Very coarse sand	Sandstone
1		0	Coarse sand	
1/2	500	1	Medium sand	
1/4	250	2	Fine sand	
1/8	125	3	Very fine sand	
1/16	63	4	Coarse silt	Siltstone
1/32	31	5	Medium silt	
1/64	15.6	6	Fine silt	
1/128	7.8	7	Very fine silt	
1/256	3.9	8	Clay	Claystone
0.00006	0.06	14		Mud

Příklad zrnitostních křivek (pro inspiraci)

Obr. 9.5 Modelové křivky některých genetických typů zemin (Thompson, Bagnold, Tokarski)

• Měření průtoku (flowtracker)

Zpracujte podle pokynů dr. Šulc Michalkové.

PŮDNÍ SONDA

Odevzdejte čistopisy vyplněných terénních formulářů obsahující následující informace:

1. Napište, o jaký půdní typ se jedná.
2. Uveďte horizonty, které jste v půdě identifikovali, a označte je příslušnými písmennými symboly.
3. Uveďte pro jednotlivé horizonty kód a slovní označení podle Munsellova barevného etalonu.
4. Uveďte pro jednotlivé horizonty: a) podíl jílové, prachové a písčité frakce, b) půdní druh (dle trojúhelníkového digramu USDA)
5. **Platí pouze pokud jsme měřili s laserovým granulometrem.** Zařadte do protokolu výstupy z laserového granulometru (zrnitostní křivka, tabulka s kvantily velikostí zrna). Porovnejte vlastní odhad zastoupení zrnitostních frakcí a půdního druhu pomocí hmatové zkoušky s výsledkem měření na granulometru. Výstupy z granulometru jsem nahrál do ISu.
6. Uveďte procentuální obsah skeletu ve stěně sondy.
7. Uveďte pro jednotlivé horizonty typ struktury (podle tvaru agregátů, vývinu jejich hran a velikosti).
8. Uveďte, jakou měly jednotlivé horizonty vlhkost a konzistenci.
9. Uveďte pH pro horizonty, ze kterých jste odebírali vzorky.
10. Napište krátké textové shrnutí (cca ½ strany), ve kterém zdůvodníte rozdíly mezi jednotlivými lokalitami, kde jste kopali půdní sondu. Jaké faktory se dominantně uplatnily při genezi půdních typů, se kterými jste setkali? Co způsobuje v údolí Bílého potoka takovou různorodost půdního pokryvu? Jak se liší pH jednotlivých půd a jejich horizontů, proč a jaký význam to může mít pro místní biocenózy?

MAPOVÁNÍ KRAJINY (LAND COVER)

1. Odevzdejte čistopis mapy aktuálních typů vegetace (Metodika mapování krajiny podle Státní meliorační správy). Dále odevzdejte vyplněnou tabulku terénního průzkumu s vyplněnými informacemi pro každý vymezený segment krajiny (zejména s uvedením stupně ekologické stability a výměry segmentů).
2. Vypočítejte celkovou hodnotu stupně ekologické stability (SES) pro mapované území jako vážený průměr ploch jednotlivých segmentů:

$$SES = \frac{\sum SES_i F_i}{F}$$

SES ... celkový stupeň ekologické stability pro území

SES_i ... stupeň ekologické stability jednotlivého segmentu *i*

F_i ... výměra tohoto segmentu *i*

F ... plocha celého mapovaného území

3. Napište krátký textový komentář (cca ½ strany) v němž zhodnotí současný stav kulturní krajiny Lažáněcka. Jaké typy ploch převážně určují krajinný ráz a ekologickou stabilitu současné krajiny? Jaká je diverzita typů ploch? Jé typy ploch sehrávají pozitivní a negativní roli v současné krajině? Jak se v současnosti uplatňují historické krajinné struktury (např. těžební prostory)?